

SLIJE

B. GWARDIJANČIČ

• S KRAŠKA •

Lepa je kraška zemlja. Živa, pisana v soncu, polna nasprotij, pod oblačnim nebom mrka in divja, kadar razgraja burja.

Temnozeleni bor se močno odraža na gmajni, porasli s travo, od sonca ožgano. Večje in manjše krpe rdečkaste zemlje potrpežljivo zro v nebo. Drevesa so po gmajnah pritlikava in na redko sajena, v družbi z grmičevjem. Revna so, a se žilavo bore za prostor med mrtvim kamenjem.

Zemlja je na krasu dragocena in skrbno obdelana. Marsikje sem imel občutek, da jo je revni Kraševce z nosil v vrtačo na svojih plečih ter jo skrbno ograbil, da mu je ne odnese burja. Zasadil je nanjo krompir ali koruzo, v jeseni pa ajdo ali repo. Sredi puste gmajne, posute s kamenjem, obrasle s pritlikavim drevjem in brinjem, mu rodi vsakdanji kruh.

Okoli vasi so polja večja in bogatejša. Pa tudi tu je mnogo kamenja med njivami, naloženega v ograde. Pogled na polja oživlja trta s svojo modrikastozeleno barvo, z modro galico oškropljenimi listi.

Na Krasu ni obsežne ravnine. Svet valovi in se preliva pestrih barv v najrazličnejših motivih. Kjer se je

Kraška domačija v Kobdilju.

Lepo je viden prizidek za kuhinjo ter vrata na »borjače«.

nabralo največ zemlje, tam leži vas. Od daleč vidiš položne strehe, krite s korci, ki so obteženi s kamenjem.

Lica hiš so sivkasta, pogosto neometana in na mnogih domovih lahko občuduješ znanje kraških zidarjev, kako strokovnjaško poznajo lastnosti kamna.

Nad večino vasi vlada cerkev, sezidana na najvišjem mestu. Okoli nje se gnetejo hiše, tiščijo se druga druge, da se laže obranijo burje.

Dom Kraševca je skromen in resen. Na arhitekturi kraške hiše ni navlake. Učinkuje s skladnimi, pretehtanimi telesi in ploskvami. Okrasni motivi, ki poživljajo pročelja, so nastali vedno iz konstrukcije.

Notranja ureditev prostorov je različna, vendar je osnovna misel v glavnem povsod enaka. Tlorisi se razlikujejo po večini v obsegu, številu prostorov in položaju stavbe, odnosno gospodarske enote. Položaj v skupnosti hiš daje najzanimivejše rešitve, ki odkrivajo način življenja in potrebe kraškega Slovence.

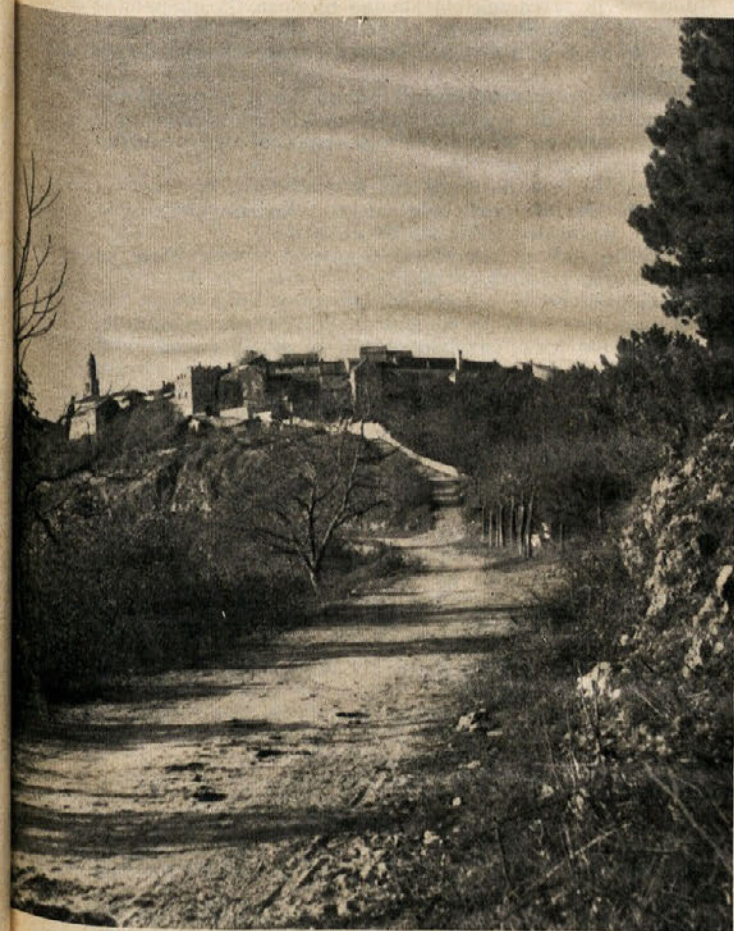
Glavnemu stanovanjskemu prostoru je priključena kuhinja v nekakem prizidku z ognjiščem, okoli katerega se pozimi zbira družina in sosedje, da se grejejo in pokramljajo. Ob tem dnevnem prostoru ali hiši, je ponavadi še ena ali dve sobi. Spalni prostori so v nadstropju, do katerih prideš po stopnišču iz dnevnega prostora ali pa po zunanjih stopnicah, ki vodijo na zunanji hodnik (»gank«).

Gospodarski prostori so pod isto streho ali pa v prizidku, ki se tesno drži stanovanjske hiše.

Vsaj na eni strani so stavbi tesno prislunjena poslopja sosedov, na obratni strani pa jo veže z drugim sosedom visok zid, z velikimi, dvokrilnimi vrati (kolono).

Kraške hiše so povezane med sabo tako, da ima skoraj vsak dom svoje obzidano dvorišče (borjač), ki je del gospodarske enote. To dvorišče je pogosto prekrito s trtnim latnikom kakor s streho, da varuje družino pred vročino.

(Dalje na str. 100.)

Štanjel, značilna vas na Krasu.

Atenski rokodelčiči se s Klobčičem dogovarjajo za igro pred kraljevim dvorom.

biti razglašen za prestolonaslednika, ker sem bil kraljičin prvorojenec, z naslovom princa Waleškega, potem pa biti vladar z imenom in naslovom.

Elizabeta je imela z Walterjem Deverenxom še drugega sina, Roberta, poznejšega grofa Essexa. Tudi tega iz pravičnega zakona kakor tistega, ki zdaj govori še nepoznanemu razvozlalcu tega skrivnopisa, ki bo odprl vrata groba, da stere vezi, ki skrivajo čudovito zgodbo. A če bi kraljica umrla ali odstopila, bom jaz, njen starejši sin, po božjem pravu podedoval žezlo in prestol. In država bo lahko vesela, zakaj imela bo modrega vladarja.

Grof Leicester je mojega polbrata Roberta, ki je nosil v začetku njegovo ime, vodil na dvor, kjer mu je kmalu zrasel greben, ko je zvedel, da je kraljičin sin. Zgodovina pripoveduje, kako daleč si je upal. Toda edino moja skrivnopsna zgodba lahko odpečati vse skrivnosti, tako dolgo zakopane v molčecih dvoranah.

Zares drzno je pero, ki si upa pisati zgodovino kraljev, pa četudi v skrivnopisu.

Moj pravi oče, grof Leicester, ni hotel pri kraljici posredovati zame, čeprav je bil v milosti in bi mu bilo moje znanstveno delo pomagalo. Prevečani dvorjani so pa uganili, da mora biti v meni in njem ista kri.

Leicester je dal preskrbeti izkaz o mojem rojstvu, podpisan po dvornem zdravniku, zanesljivih pričah in babici, listine, ki so pričale o zamenjavi z mrtvorojenim sinom gospe Baconove. Hotel je urediti vprašanje o nasledstvu, da bi po Elizabetini smrti ne bilo zmed. Toda zbornica je predloge na kraljičino zahtevo zavrgla.

Zdaj se je tudi oče začel odkrito zavzemati za Roberta, mlajšega kraljičinega sina, ker je sodil, da se bom jaz posvetil ves in samo znanosti. Z Robertom sva postala na dvoru tekmeča, kar je raztrgalo vezi, ki so naju družile od detinstva. Najine radosti in žalosti so bile do tedaj deljene. Zdaj je pa bilo vsega konec. Ko se je srce spremenilo in ko je zazijala razpoka, je besede ne morejo napolniti...

Čeprav je kraljičina ljubezen vedno bolj veljala Robertu, sem še vedno na tihem upal, da bom le kdaj videl krono na svoji glavi.

Vrgel sem se v znanost in sklenil pisati dela v vzvišenem slogu, ki bi jih lahko vprizarjali na odrih in brali po knjižnicah, da bi zajela čim več ljudi, ter v znanosti in modrosti spravila s sveta angleško manjvrednost, ko so Angleži drugim narodom vendar enaki po poštenosti in razumu. Upanje, da bom to dosegel, je hranilo mojo vnemo pri delu.

Da sem pa mogel v svoje delo skriti nevarne skrivnosti ter jih sporočiti bodočnosti, sem moral iskati novih poti, celo ko sem objavljajal pesnitve, ki se je zdelo, da so namenjene samo ljudem v razvedrilo. Začel sem svoja dela skrivati pod druga imena.

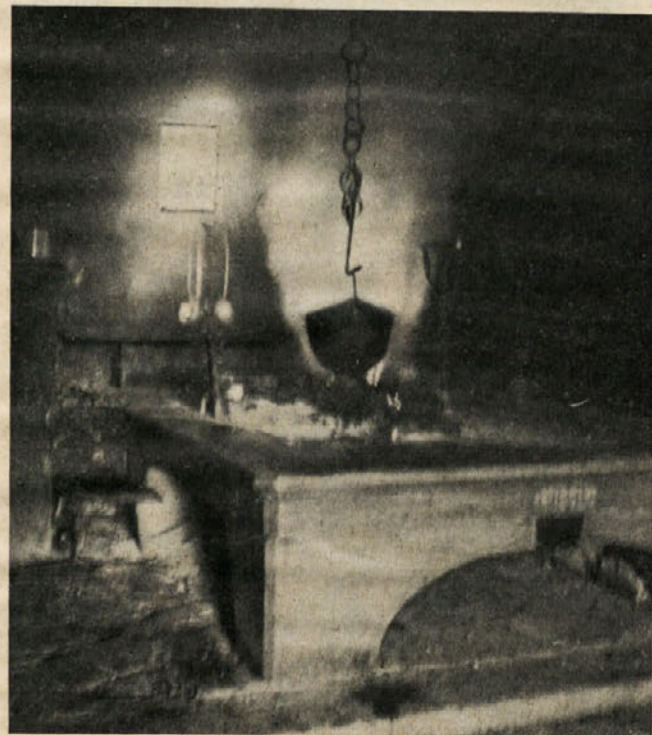
(Dalje.)

Svojevrsten dimnik na kraški domačiji.

Za Kranjca je to nov svet, svojski po obliki in življenju, vendar slovenski. Mogoče še bolj zavestno slovenski, ker je borben in vztrajen.

Življenje Kraševca je trdo, še teže kakor na Kranjskem. Zemlja tam zahteva mnogo več potu in mnogo ljubezni. A naš Kraševac vztraja na njej, se bori za svoje življenje in proti usodi.

Ogunjišče v kraševski kuhinji.